

● Duurzaamheid

De tegenbeweging rukt op: wie durft het straks nog te hebben over ESG?

In Europa worden bedrijven voor de rechter gedaagd omdat ze niet snel genoeg vergroenen. In de VS gebeurt het tegenovergestelde. Daar tikken politici bedrijven en investeerders die werk maken van duurzaamheid hardhandig op de vingers. Waait deze beweging over naar Nederland?

**MARCELINE BRESSON
EN PIETER
COUWENBERGH**

ESG, oftewel *environmental, social and governance*. Voor de een vat de term samen dat bedrijven het goede kunnen en moeten doen voor het klimaat, werknemers en diversiteit. Voor de ander is de afkorting symbool van het 'woke'-kapitalisme dat de wereld in zijn greep heeft. De twist is de inzet van een maatschappelijk debat over de rol van het bedrijfsleven en van een groeiend aantal rechtszaken.

Terwijl in Nederland Milieudefensie na Shell nu ook ING voor de rechter daagt om vaart te maken met de vergroening, gebeurt in de Verenigde Staten het tegenovergestelde. Daar is sprake van een groeiende tegenbeweging tegen verduurzaming en verantwoord ondernemerschap.

Openbaar aanklager en politicus in Florida, North Dakota en Arkansas roepen grote vermogensbeheerders als BlackRock en Vanguard op het matje. Deze beleggers zouden bij hun selectie van beleggingen te veel werk maken van ESG en misleidende uitspraken doen over het verwachte rendement. De staat New Hampshire overweegt zelfs om het meewegen van ESG bij investeringsbeslissingen strafbaar te stellen.

Het zijn vooral Republikeinse kopstukken als de gouverneur van Florida Ron DeSantis die zich opwerpen als verdedigers van het pure kapitalisme dat zegt dat

bedrijven zich enkel moeten richten op het maken van winst. Maar het blijft niet bij deze politieke beweging. Twee weken geleden nog daagde oligigant Exxon het Nederlandse aandeelhouderscollectief Follow This voor de rechter. Exxon wil niet dat Follow This nog langer groene agendapunten inbrengt op de aandeelhoudersvergaderingen omdat als er dan 'weinig' van het bedrijf overblijft en dat is niet in het belang van de andere aandeelhouders. Het tekent de verhandeling van het spel, ook al vertaalde het kantelend ESG-sentiment in de VS zich afgelopen jaar in minder steun voor Follow This dan in 2022 (11% versus 28%).

De tegenbeweging laat zich ook op andere vlakken zien. Op Wall Street loopt het belegd vermogen van fondsen die investeren volgens ESG-criteria terug, in Azië en Europa groeit het nog wel. Maar hoelang nog voordat deze westenwind de Atlantische Oceaan oversteekt?

Niet in het algemeen belang
Het korte antwoord is: die is al overgewaaid. Neem de zaak-Shell. Het hoger beroep dient dit voorjaar, maar de juridische strijd gaat niet langer alleen tussen het energieconcern en Milieudefensie. Afgelopen jaar accepteerde het Hof een derde partij: Stichting Milieu en Mens.

'Milieudefensie houdt geen rekening met de portemonnee van de gemiddelde Nederlander. Als Shell zijn uitstoot snel moet verminderen en minder fossiele brandstoffen mag oppompen, jaagt dat de Nederlandse burger op kosten', zegt Gert Reedijk, voorzitter van de stichting Milieu en Mens. 'Milieudefensie handelt dus niet in het algemeen belang, al zeggen ze van wel.'

Reedijk stond eerder voor Forum voor Democratie op de lijst voor de Tweede Kamer en behoort tot de oprichters van Milieu en Mens. De stichting draait op

donaties, vertelt hij. Inmiddels staat de teller op zo'n 1500 giften van bezorgde energiegebruikers. Reedijk: 'Ik denk het mijne van de klimaatwetenschap, maar geloof in de energietransitie. Fossiele brandstoffen zijn nu eenmaal eindig. Maar we zijn er te laat mee begonnen. Bedrijven halsoverkop allerlei maatregelen opleggen werkt averechts.'

Ook een andere stichting probeerde zich te voegen in de Shell-zaak. Stichting Climate Intelligence (Cintel) trok de klimaatwetenschap waarop Milieudefensie zich baseerde in twijfel, maar werd door de rechter geweigerd. Hoogleraar Europees aansprakelijkheidsrecht aan Maastricht University Cees van Dam vindt dat logisch. 'Over klimaatwetenschap zijn Shell en Milieudefensie het eens. Daarom is in deze zaak voor een discussie hierover geen plaats. Milieu en Mens werpt de vraag op wie opdraait voor de kosten van de energietransitie. Dat laatste kan wel relevant zijn voor het hof.'

De zaak van Milieu en Mens staat niet op zichzelf. Ook in de zaak die Greenpeace aanspande tegen de staat om diens stikstofbeleid heeft onlangs een derde partij zich gemeld. Stichting Stikstofclaim mag van de rechtbank meedoen aan het proces en de belangen van zijn deelnemers — vooral boeren — behartigen. Die voelen immers de gevolgen van het beleid.

Nieuw kabinet
Ook zou een nieuw kabinet zo maar meer tegengas kunnen geven op duurzaamheid. Kamerleden van VVD en PVV waren afgelopen jaar uiterst kritisch over pensioenfondsen die uit fossiele industrie stappen. In de ogen van deze partijen is hun enige taak het maken van rendement voor de deelnemers.

Ze hielden PVV-Kamerlid Leon de Jong tijdens een Kamerdebat een wetsvoorstel dat belanghebbendenorganisaties van

ILLUSTRATIE: ISTOCK/FD STUDIO

pensioenfondsen adviesrecht geeft over maatschappelijk verantwoord beleggingsbeleid. Volgens De Jong wordt daarmee de deur opengezet voor 'klimaatdrammers', en zorgt het ervoor 'dat pensioenfondsen straks nog meer politieke partijen gaan spelen, met allemaal beklemmende doelen en verplichtingen richting bedrijven'. De Jong wil zijn standpunt niet nader toelichten tegenover het FD.

ESG-expert Daniëlla Strik van advocatenkantoor Linklaters sluit niet uit dat de opmars van radicaal rechtse partijen als de PVV in de landelijke politiek en bij lagere overheden doorwerkt in het maatschappelijk sentiment over klimaat en ESG. 'Het zal het leven van bestuurders van ondernemingen en pensioenfondsen niet gemakkelijker maken. Zij moeten laven tussen de eisen van milieu-activisten en anti-ESG'ers.'

Europa is anders
Nederland heeft dus al anti-ESG-vaandelragers van eigen bodem. Die voeren ook de druk op investeerders en bedrijven op met hetzelfde algemeen belang in het vaandel als de milieugroepering. Maar van een politieke beweging rond ESG zoals in de VS is nog geen sprake.

Hoogleraar Van Dam ziet die ook niet zo snel ontstaan. 'Europa is wezenlijk anders dan de VS. Hier zijn bedrijven gewend aan het stakeholdermanagement, terwijl de VS het aandeelhouderskapitalisme als norm heeft. Europa kent inmiddels twee richtlijnen over ESG-rapportages en zorgplichten. Dat geeft een kabinet weinig speelruimte. Bewindslieden kunnen proberen het bedrijfsleven op andere manieren te beïnvloeden, maar dat zal weinig effect hebben. Daarvoor zijn de bedrijfsrisico's voor ondernemingen te groot, of je dat nu ESG noemt of niet.'

Ook Mark van Baal, oprichter van groen aandeelhouderscollectief Follow This,

wijst op de verschillen tussen Europa en Amerika. 'Europese investeerders stemmen heel anders op klimaatresoluties dan Amerikaanse investeerders. Europeanen zijn veel vaker voor onze resoluties. Amundi, de grootste vermogensbeheerder van het Europese vasteland, heeft onlangs zelfs met ons een resolutie ingediend bij Shell. Dat zie ik Amerikaanse — en Britse — partijen niet zo snel doen.'

Is het daarmee koek en ei in Nederland? Toch niet. Belangenclub voor institutionele beleggers Eumedion lobbyt in Den Haag voor het recht om een 'algemeen belang'-voorstel in te kunnen dienen bij aandeelhoudersvergaderingen, bijvoorbeeld om het milieubeleid aan te scherpen. Dat is in Nederland nu niet mogelijk omdat de strategie is voorbehouden aan het management.

De discussie over ESG laat zich ook op een andere manier voelen. Op advies van hun juristen midden ceo's volgens adviesbureau Teneo het woord ESG steeds vaker en spreken ze liever over 'verantwoord' beleid. Dat wil niet zeggen dat zij de maatschappelijke risico's van klimaatverandering niet zien. Alleen zetten ze er het kopje ESG niet boven.

Ook is het de vraag of bedrijven hun inspanningen op verduurzaming terugschrijven, al zijn ze met het oog op het toenemend aantal klimaatrechtzaken voorzichtig met er heel concreet over zijn. Slechts een kleine minderheid — 8% van door Teneo ondervraagde ceo's — heeft zijn ESG-ambities daadwerkelijk teruggeschroefd. Of in de woorden van hoogleraar Van Dam: 'ESG is geen kwestie van woke, maar van economische realiteit.'

Marceline Bresson en Pieter Couwenbergh zijn redacteur van Het Financieel Dagblad.